

*Ihanteet ovat kuin tähdet;
et onnistu koskettamaan niitä käsilläsi.
Mutta kuten merenkulkija aavalla merellä,
valitset ihanteet oppaaksi ja seuraamalla niitä
saavutat kohtalosi.
-Carl Schurz*

Regius-käsikirjoitus (1390/1425 jaa.) *Keskiajan muurarien rajapylväät*

Johdanto

Regius-käsikirjoitus, jota kutsutaan myös Halliwellin käsikirjoitukseksi, on pitkä noin kahdeksansataa säettä sisältävä runo. Sen tarkoituksena oli määrittää yksityiskohtaisesti kivenhakkaajien ja muurarien vanhat rajapylväät eli velvollisuudet¹ käsityötaitoa sekä siihen erikoisella tavalla liitettyä geometriaa kohtaan.

Säädöstä pidetään nykyään yhtenä vanhimmista noin sadasta myöhäiskeskiaikaisesta määräyksestä, jotka koskivat muurariutta Englannissa. Pienempiä muurariutta koskevia tekstikokoelmia on säilynyt varhaisemmiltakin ajoilta², mutta mikään niistä ei yllä samanlaiseen kokonaisuuteen kuin Regius. Käsikirjoituksessa pyritään esittämään muurariuden historialliset perusteet, perinnäistarut, säännöt, eettiset normit, uskonnollinen henki ja yleissivistävä tarkoitusperä.

Kerron esseän ensimmäisessä osassa Regius-käsikirjoituksen historiasta. Sen jälkeen referoin runomittaisen käsikirjoituksen sisältöä proosallisesti. Lopuksi pohdin, miten operatiivisesta muurariudesta tuli spekulatiivista ja kuinka luonnonfilosofiset seurukset sekä salaseurat olivat sidoksissa toisiinsa. Käsittelen myös lyhyesti, kuinka yhteisvapaamuurariuden ruusuristolainen muoto luotiin Suomessa mystikko-kirjailija Pekka Ervastin toimesta 1900-luvun alkupuolella.

¹ Englannin kielessä käytetään sanaa *charge*, joka silloin tarkoitti velvoitetta, ohjetta, määräystä tai sääntöä.

² <http://theoldcharges.com/summary.html>

Regius-käsikirjoitus (jatkossa lyhyesti Regius) on kirjoitettu vuosien 1390-1425 jaa. aikoihin. Toisesta parikymmentä vuotta nuoremasta Matthew Cooken käsikirjoituksesta³ (1450 jaa.) käy ilmi Regiusta yksityiskohtaisemmin perimätietona kulkeutunut muurariuden esihistoria. Keskiajan muurarien mukaan rakennustaidot keksittiin Vanhan Testamentin Lemekin poikien Jabalin ja Tubal Kainin toimesta. Taidot kehittyivät Baabelin tornin ja Salomonin temppelin rakentamisen aikoina ja kulkeutuivat Egyptiin. Siellä arvostettu oppinut Eukleides opetti geometriaa rakennustaitojen muodossa 300-luvulla ennen ajanlaskun alkua. Samaan traditioon vihjataan suppeammin Regiuksessa.

Muurarien käsityötaito oli siis legendan mukaan geometrian sovellus. Aleksandriasta taito siirtyi Ranskaan ja sieltä Englantiin 200-luvulla eläneen kristityn marttyyrin Pyhän Albanin suojelukseen. Raastavien Anglosaksien sotien aikana arkkitehtuurilliset pyrkimykset katosivat pitkäksi aikaa Englannista, kunnes muurarius herätettiin uudelleen kukoistukseen kuningas Athelstanen ja hänen poikansa hallituskaudella 900-1000 jaa. Perimätiedon mukaan Athelstan otti sydämensä asiakseen vaalia muurariutta, josta tulikin goottilaisen rakennusaikakauden merkittävimpiä instituutioita kirkon rinnalla. Regius painottaa Eukleideen ja Athelstanen merkitystä keskeisimpinä muurariuden jalon taidon keksijöinä ja uudistajina.

On huomattavaa, että Regius kuvaa Brittein saarilla liikkunutta perimätietoa. Mannermaisella muurariudella oli Ranskassa, Saksassa ja Italiassa varhaiskeskiajalla vankemmat perinteet kuin Englannissa. Tämä on arkeologisesti pääteltävissä jäljelle jääneistä rakennusten raunioista ja arkkitehtuurista, vaikka kirjallista dokumentaatiota aiheesta meillä ei ole juurikaan saatavilla.

Regius on kirjoitettu riimitetyillä säkeillä. Se on varsin ainutlaatuinen teos moraalista velvollisuuksista ja jo silloin muurariuden myyttiseksi muodostuneesta esihistoriasta. Käsikirjoituksen on arveltu olleen benediktiiniläismunkki John Lydgaten runomuotoon kirjoittama kokonaisuus. Se sisältää otteita Lydgaten "Merita Missae"-kirjoituksesta⁴, mutta myös saarnatyyliin kirjoitettuja otteita John Mirkin "A Parish Priest"-ohjeista ja "Urbanitatis"-etiketistä⁵. Regius on siis useamman kirjoittajan eri aikoina julkaistuista teksteistä koottu teos, joka sai nykyisen muotonsa viimeistään 1400-luvun loppupuolella. Käsikirjoituksen löytöhistoriasta voi lukea esimerkiksi Brillin julkaisemasta "Handbook of Freemasonry"-kirjasta⁶.

Henkilökohtaisesti mieltäni kiinnittää se seikka, että Regiuksen sisällön rakenne monin osin muistuttaa niin kutsuttujen Pseudo-Sibylian mystisiä kreikankielisiä kristillisiä oraakkeliirunoja. Regius on kirjoitettu 64 sivun mittaiseksi, eli numeerisesti kahden potenssiin. Oraakkeliirunoissa on myös vastaavia lukumystiikkaan vihjailevia rakenteita. Regius alkaa esihistoriaa koskevalla muinaiskronikalla, etenee kuluvaan aikaan, esittää kryptisiä viittauksia henkilöihin ja aikoihin, kuten neljään kruunuun, joita juhlistettiin kahdeksan päivää Halloweenista. Viittaukset nähtävästi olivat itsestään selviä aikalaisille. Tässä tapauksessa kruunut (kreik. *stefanos* oli Apostolien Tekojen ensimmäinen marttyyri ja

³ https://en.wikisource.org/wiki/Matthew_Cooke_Manuscript

⁴ <https://books.google.fi/books?id=Rk6XA5s7X2cC&hl=fi&pg=PA148#v=onepage&q&f=false>

⁵ <http://mpoets.org/Regius2.htm>

⁶ Henrik Bogdan, J.A.M. Snoek: Handbook of Freemasonry (2014)

tarkoittaa kruunua) olivat neljä kristillistä rakentaja- ja kuvanveistäjämarttyyriä 300-luvulta. Oraakkeleissa samantyylliset salaperäiset viittaukset sekä ennustukset olivat selvästi sisäpiirille suunnattua tietoa.

Regiuksessa esiintyviä moraalisia säädöksiä esiintyy myös Pseudo-Sibyllan oraakkeleissa, jotka ovat kirjoitettu runomittaan heksametrimuodossa. Regius koostuu kaksisäkeisistä nelitahtisista loppusointuisista riimeistä. Pidän hyvin mahdollisena, että Regiuksen runomuoto on palvellut tekstin ulkoa muistamista ja sen siirtämistä sukupolvien välillä. Regiuksessa viitataan sekä alussa että lopussa vielä harvojen hallitsemaan lukutaitoon mainiten “ne, jotka osaavat lukea.” Pääasiallinen tapa siirtää tietoa oli siihen aikaan suusanallinen.

Loppuosa Regiuksesta on vindikaatiota, uskonnollista todistusta ja ylistystä, joka on hyvin tyypillinen tapa lopettaa myös oraakkelit. Oraakkeleita täydennettiin aikakausien kuluessa. Samoin Regiuksesta on erotettavissa useamman kirjoittajan täydentämiä osia. Täytyy myös muistaa, että antiikin filosofia löydettiin uudelleen jälkimmäisellä puoliskolla keskiaikaa, joten erilaisten antiikinaikaisten kirjoittamistekniikoiden soveltaminen ei olisi niin kaukaa haettua, vaikka selvästikään Regius ei ole oraakkeliruno.

Regiuksessa loositilaisuuksiin viitataan yleisinä kokoontumisina. Paikkoina mainitaan salakäytävien kautta löytyvät huonetilat ja isommat hallit sekä vajat. Loosi oli siinä mielessä monikäyttöinen sana ja se saattoi viitata myös yleisesti rakennustyömaahan. Käsikirjoituksesta ei kuitenkaan käy ilmi kokousten rituaalinomainen luonne. Seremoniamuotoon viitataan toisissa parisataa vuotta nuoremmissa katekismusteksteissä, kuten “Edinburghin rekisteritalon” käsikirjoituksessa vuodelta 1696 ja “Airlie” käsikirjoituksessa vuodelta 1705⁷.

Toimeksianto luoda muurarius tapahtuu Regiuksen mukaan egyptiläisten korkea-arvoisten Herrojen ja Rouvien toimesta. Lisäksi teksti sisältää kolme kertaa ilmaisun rakastaa tovereita kuin veljiään ja siskojaan.⁸

Rampoja ei hyväksytty rakennustyömaalle muurareiksi osaksi sen takia, että he olisivat voineet olla työturvallisuusriski. Orjan ottamisesta oppipojaksi varoitettiin, koska orjan isäntä edelleen omisti hänet. Isäntä saattoi tulla aiheuttamaan harmia kokouksissa ja pahimmassa tapauksessa varastaa taidot palauttamalla orjan laillisesti hallintaansa. Samoin varkaat, murhaajat ja vähämieliset olisivat asettaneet käsityötaidon häpeään. Ohjeistukset heijastavat samalla sen aikaisen kulttuurin ihmisarvoasetelmia.

Hämmästyttävän monet muut osat tekstissä täsmäävät lähes sanasta sanaan nykyaikaan 2000-luvulle periytyneiden vapaamuurareiden eettisten ohjeiden ja instruktoiden kanssa. Regiuksen uskonnollinen lataus tulee enemmän ilmi sääntöjen luetteloinnin jälkeen alkaen

⁷ https://fi.qiq.wiki/wiki/Regius_Poem#Rituals

⁸ Asiatyhteydessä tämä vaikuttaa kuitenkin enemmän vertauskuvalliselta ilmaisulta kuin että ohjeet olisi suunnattu tilaisuuksiin, jossa oli molempia sukupuolia.

sivulta neljäkymmentä saarnamaisessa pitkässä osuudessa, joka on selvästi päälle liimattu suhteessa muuhun tekstiin.

Referoin seuraavassa muutamia kohtia runosta vapaasti käännettynä proosallisessa muodossa. Tekstin kaikki ansiot eivät tässä käsittelyssä pääse oikeuksiinsa, mutta toivottavasti sisältö käy mielenkiintoisilta osin ilmi. Alkuperäinen Keski-Englannin kieli Goottilaisella kirjasimella ei tosin olisi edes nykyajan natiiville englantilaiselle helposti luettavissa. Vasta myöhemmin, kun Gutenbergin kirjapaino keksittiin ja kirjasimet vakiintuivat, Regius saavutti nykyisen englanninkielisen muotonsa. 1700-luvulla käsikirjoitus luovutettiin British Museumille⁹. Teksti on saatavilla alkuperäiskielellä ja nykyenglanniksi vertailtavina versioina verkkosivulta: <http://mpoets.org/Regius.htm>

Teksti

Tästä alkavat geometrian taiteen muodot Eukleideen mukaan. Kuka tahansa, joka etsii ja lukee hyvin, voi löytää vanhoista kirjoista kirjoitettuna tämän tarinan Egyptin Herroista ja Rouvista. Heillä oli paljon lapsia, mutta ei tuloja elättääkseen jälkeläisiään.

He kutsuivat kokoon neuvoston suunnittelemaan lapsilleen, kuinka he voisivat parhaiten elää elämänsä ilman suruja, huolia ja riitoja. He lähettivät lapsensa suurelle Oppineelle, joka opettaisi heille hyviä tekoja. He kysyivät Oppineelta lapsilleen työtä, Herran tähden, jotta he voisivat ansaita elantonsa hyvin, rehellisesti ja turvallisin mielin. Herrojen pyynnöstä Oppinut loi geometrian ja antoi sille nimen muurarius.

Näin Herrojen ja Rouvien lapset tulivat kaikkein arvostetuimmalle käsityöläiselle, oppiakseen geometrian taidon Oppineelta, minkä hän tekikin erittäin taitavasti saaden lapset harjaantumaan tässä rehellisessä käsityötaidossa. Kyseisen suuren Oppineen nimi oli Eukleides, jonka maine oli levinnyt kauas. Siitä kului monta vuotta, ennen kuin käsityötaito tuli Englantiin kuningas Athelstanen hallituskaudelle. Kuningas rakennutti korkeita, suuresti arvostettuja kirkkoja ja asuntoja, joissa ihmiset viettivät aikaansa. Hurskas kuningas palvoi päivin ja öin Jumalaansa kaikella voimallansa.

Hyvä Herra Athelstan rakasti suuresti muurarin käsityötaitoa. Hänen tarkoituksensa oli vahvistaa sitä Englannin jokaisessa kolkassa, mutta Athelstan löysi käsityötaidosta paljon parannettavaa. Kuningas lähetti kautta maan kaikille käsityöläisille ja muurareille käskyn tulla heti hänen luokseen korjaamaan löydetyt viat. Yhdessä neuvoston kanssa kuningas sääti viisitoista artiklaa mestareille ja viisitoista perustuslaillista kohtaa oppipojille korjaamaan epäkohdat muurariudessa.

Ensimmäisessä artiklassa lukee, että muurarimestarin täytyy olla vakaa, luotettava, tosi ja maksaa työläisille sen, minkä he ovat oikeudenmukaisesti ansainneet. Toinen artikla velvoittaa muuraria ottamaan osaa yleisiin kokouksiin, ellei hänellä ole painavaa syytä olla pois. Kolmannen artiklan mukaan Mestari ei voi ottaa oppipoikaa, ellei hän lupaa ottaa häntä

⁹ <http://www.bl.uk/catalogues/illuminatedmanuscripts/record.asp?MSID=8720>

seitsemäksi vuodeksi siipiensä suojaan opettaakseen perusteellisesti käsityötaidon mitattavat pisteet.

Yhdeksännen artiklan mukaan Mestarin täytyy olla viisas ja urhoollinen sekä valita tehtäväksi vain sellaiset työt, jotka hän tietää voivansa tehdä loppuun ja ovat hyödyksi niin hänen herrallensa, ammattikunnallensa kuin maallensa. Kymmenes artikla tekee tietäväksi ammattikunnassa ylimpään ja alimpaan asteeseen, että Mestari ei saa syrjiä ketään eikä anastaa toisten töitä itselleen, vaan kaikkien tulee olla kuin veljet ja sisaret. Sama koski myös Mestariksi pyrkiviä, jotta he kaikki voisivat luottavaisin mielin suorittaa työnsä loppuun. Yhdennentoista artiklan mukaan töitä ei saa tehdä yöllä, ellei se ole tiedon keräämistä ja suunnittelua, jonka tarkoitus on edistää päivätyötä.

Perustuslain ensimmäinen kohta kertoo, että jokainen, joka haluaa tuntea tämän käsityötaidon, pitää rakastaa Jumalaa ja pyhää kirkkoa, myös Mestariaan, minne tahansa hän menee, pellolle tai metsään, sekä rakastaa tovereitaan, koska sitä työn tekeminen vaatii.

Kolmas kohta on, että oppipojan täytyy pitää Mestarinsa ja hänen neuvonantajansa sanat luottamuksellisina, kuten myös hänen tovereidensa sanat: "Älä kerro kenellekään, mitä sanotaan yksityisesti, äläkä sitä, mitä loosissa tapahtuu. Mitä ikinä kuulet tai näet heidän tekevän, älä kerro missään kenellekään." Kokoontumistiloja, halleja ja salakäytäviä heidän ei ollut lupa paljastaa.

Kuudes kohta pitäisi olla tiedossa sekä korkeimmalla että alimmalla asteella. Jos tapahtuu niin, että muurarien keskuudessa kateuden tai vihan takia tulee konflikti, niin silloin muurarin tulisi pyytää heitä jättämään asia sivuun eikä yrittää ratkaista riitaa heti vaan sitten, kun työpäivä on ohi. Heidän pitäisi odottaa vapaa-aikaan ja sopia vasta silloin riitansa, jotta työpäivä ei heidän väittelynsä takia keskeytyisi.

Kahdeksannen kohdan mukaan muurarin pitää olla välittäjä ja rauhanrakentaja Mestarinsa ja vapaiden toveriensa välillä. Yhdeksännessä kohdassa muurarin täytyy taloudenhoitajan (engl. *steward*) virassa suorittaa palvelutehtävänsä ilolla ja ilman epäilyä viikosta viikkoon kohdellen kaikkia, kuin he olisivat veljiä ja sisaria.

Yhdestoista kohta velvoittaa pitämään huolta kollegoistaan siten, että jos oppipoika näkee toisen hiovan huolimattomasti kiveä, täytyy hänen toimintaansa puuttua ja ohjata hellästi parantamaan työtään. Kahdestoista kohta on kuninkaallisen hierarkian täytöntöönpano. Tällöin oppipojat, mestarit, maaherrat, lääninherrat, ritarit, aseenkantajat ja vanhimmat kokoontuvat tarkastamaan, ettei muurari ole vapaana ja oikeudenmukaisena haastanut riitaa kenenkään kanssa vaan on pysynyt työssään rauhallisena ja rauhaa rakastavana.

Loput perustuslailliset kohdat koskevat lupauksia, valoja ja parannuksen tekoja, jos muurari oli poikennut kunnialliselta tieltään. Muurareiden täytyi kokoontua kerran vuodessa tai kolmessa yhteiseen kokoukseen tarkastamaan, että mainituissa säädöksissä oli pysytty ja että uusia vikoja ei ollut ilmaantunut muurarien työhön. Kokouksen ajasta ja paikasta annettiin erikseen tieto. Regiuksessa pyydetään rukouksin Jumalalta apua, että nämä

säädökset pysyisivät miesten mielissä. Samalla muistetaan hartaudella neljää 300-luvulla Roomassa elänyttä marttyyriä, *quatuor coronati*, jotka suurista käsityön taidoistaan huolimatta eivät suostuneet hallitsijan määräykseen rakentaa idolin kuvia. Tämän seurauksena nämä neljä kuvanveistäjää ja muuraria (Castorius, Claudius, Nicostratus ja Symphorianus) surmattiin. Halloweenin kahdeksatta päivää pidettiin sen takia keskiajalla tärkeänä neljän marttyyriin muistopäivänä erityisesti muurarien keskuudessa.

Regiuksen 535. rivi aloittaa tarinan Raamatun vedenpaisumusta edeltäneistä ajoista ja Baabelin tornin rakentamiseen liittyvistä suurista kivenhakkaajien ponnistuksista. Tämän jälkeen kerrotaan, kuinka Suuri Aleksandrialainen Oppinut Eukleides opetti seitsemää tiedettä, jotka antiikin ajoista - perimätiedon mukaan peräti Vanhan Testamentin patriarkka Lemekin poikien ajoilta - aina keskiajalle oli tunnettu vapaina taitoina (engl. *Liberal Arts*). Niitä kuvataan seuraavasti:

*Kielioppi on ensimmäinen tiede, tiedän,
Logiikka toinen, koska minulla on autuus,
Retoriikka kolmas, ei kysymystäkään.
Musiikki on neljäs, sanon sinulle,
Tähtitiede on viides, vannon,
Aritmetiikka kuudes, epäilemättä,
Geometria, seitsemäs, on viimeinen,
sillä se on sekä nöyrä että kohtelias.*

*Kielioppi todellakin on jokaiselle,
joka haluaa oppia kirjoista,
mutta Logiikka ylittää sen laajuudessaan,
kuten hedelmä ylittää puun juuret.
Retoriikka mittaa koristeellista puhetta
ja Musiikki on suloinen laulu.
Tähtitiede laskee, rakas veljeni.
Aritmetiikka osoittaa,
kuinka yksi asia vastaa toista.
Geometria on seitsemäs tiede.
Se erottaa valheen totuudesta.*

Kirjoitus jatkuu edelleen vapaasti käännettynä:

Nämä ovat seitsemän tiedettä. Joka niitä käyttää, sillä voi hyvinkin olla taivas sisällään. Nyt, rakkaat lapset, teidän viisautenne tähden, jättäkää ylpeys ja ahneus, käyttäkää harkintakykyä ja vaalikkaa kaikkea hyvää Korkeimman Kristuksen armosta.

Loppu Regiuksesta on pitkähkö kirkollinen saarna kuuliaisesta elämästä, normeista ja jokapäiväisistä sääty-yhteiskunnan tavoista liittyen aina seurusteluun, syömiseen ja veitsen terässä pitämiseen. Jotta englannin kielen riimitys kävisi ilmi, olen valinnut Regius-runosta kolme lauseparia esimerkeiksi:

*First look that thine hands be clean,
And that thy knife be sharp and keen.*

Katso ensin et kätesi on puhdas,
kärki on veitses terävä ja ahnas.

*Look in thy mouth there be no meat,
When thou beginnest to drink or speak.*

Tarkista, että ei ruokaa suussas,
kun alat juoda tai kertoa asias.

*In chamber, among the ladies bright,
Hold thy tongue and spend thy sight.*

Huoneessa kera hienojen naisten,
hillitse kieli ja katso harkiten.

Teksti loppuu sanoihin, joissa kehoitetaan lukemaan ja sisäistämään hyvin runossa kirjoitetut sanat. Uskollinen palkitaan taivaassa. "Amen! Amen! So mote it be!" - Niin olkoon tämä kaikki sanottu vapaasta tahdosta ja ilolla (engl. *charity*).

Pohdintaa

Ammattikuntaansa huolellisesti suojelleet, henkisiä periaatteita noudattaneet ja ammattitaitoaan sekä yleissivistävää ajatteluaan kehittäneet käsityön ammattilaiset mahdollistivat joskus jopa ihmiseliniän kestäneitä katedraalien rakennushankkeita. Kiltujen kokouksia pidettiin kotioloissa, majataloissa ja väliaikaisissa työmiesten parakeissa, tabernaakkelia ja temppeliä symboloivissa loositiloissa. Niihin otettiin vähitellen mukaan ei-operatiivisia spekulatiivisia rakennustaiteen kannattajia, erikseen hyväksytyjä muurareita.

Varhaisimmiksi ei-operatiiviseksi nimeltä tunnetuiksi muurareiksi mainitaan historiankirjoissa 1) John Boswel, joka oli maanomistaja 1600-luvun Skotlannissa¹⁰, 2) vuonna 1641 Edinburghin loosiin vihitty tiedemies Sir Robert Moray, sekä 3) 1646 vihitty kemisti ja antikvaari Elias Ashmole Englannin Lancashirestä. Ylemmät luokat kiinnostuivat hedelmällisestä keskustelun mahdollisuudesta suojatussa ja luottamuksellisessa ympäristössä. Muurariuden työkalut saivat entistä vahvempia eettisiä merkityksiä ja ne kuvasivat universaaleja ihmisyyden ihanteita ja hyveitä, ei vain ammattiympäristön aiheiksi muodostuneita konkreettisia esineitä, rakennustaitoja ja suunnitteluperiaatteita.

Tieteellisen vallankumouksen ja valistusajan ihanteet löivät läpi. Muun muassa Lontoon Royal Society of Science oli perustettu pääasiassa vihittyjen tai tulevien vapaamuurareiden toimesta vuosien 1660 ja 1663 välillä. Tiedeyhteisö toimi jo ennen sitä *näkymättömänä*

¹⁰ Sami Lauri: Valistuksen sanansaattajat - Suomalaisen vapaan ja oikeutetun muurariuden historiakuva <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/83589/gradu05925.pdf?sequence=1>

opistona, kuten luonnonfilosofi Robert Boyle sitä nimitti kirjeissään¹¹, ehkä rosenkreutsilaisiin alkemistisiin yhteyksiin viitaten. Alkemiahän oli sen ajan käytännöllistä tiedettä, joka alkoi ottaa yhä rohkeampia askeleita pois nuivasta akateemisesta kirjanoppineisuudesta.

Varsinaisen aloitteen Royal Societyn perustamiselle teki kaksitoista Francis Baconin kokeellisen tieteen menetelmää kannattanutta yhteiskuntavaikuttajaa, jotka ottivat yhteyttä neljäänkymmeneen muuhun luonnonfilosofisen tieteen tekijään. Vaikutus oli sen jälkeen molemmiin suuntaista. Sekä Royal Society että vapaamuurarit halusivat olla itsenäisiä yhteisöjä erotuksena teoreettiseen akatemiaan, valtioon ja uskuntoon. Käytännössä kuitenkin mikään yhteisö ei voinut toimia täysin erillään yhteiskunnasta, jos sillä oli vähääkään kunnianhimoisempia päämääriä.

Taantumista tapahtuu sykäyksittäin, joten uudistamistakin tarvitaan sykäyksittäin. Seuraava suuri yhdistymishanke muurariudessa kuningas Athelstanen jälkeen tapahtui vuonna 1717 Lontoossa. Tällöin spekulatiiviset loosit kokoontuivat luodakseen yhtenäisemmän perustan itekasvatukseen, hyväntekeväisyyteen ja sen ajan intellektuellia, vapaata keskustelua kaipaaville ihmisille. Toinen, ammattilaisveljien aste selkeytettiin omakseen käsittämään tiettyjen työkalujen ja merkkien symboliikan, perinnäistarujen sekä vapaiden tieteiden muodostamaa kokonaisuutta. Siihen asti toisen asteen muurareita kutsuttiin englanniksi nimellä *fellows* eli kaverit, toverit tai veljet erotuksena vastahyväksytyistä oppipojista ja mestarimuurareista. Regiuksessa palataan toistuvasti eri asteissa opintotiellä olevien veljien henkiseen tasa-arvoisuuteen.

Vapaa-sana sisälsi myös erilaisia merkityksiä eri aikoina. Perinteisesti vapaan ajatellaan olleen käsityöammattiaan harjoittava henkilö, joka kykeni hyväksytysti ja laillisesti liikkumaan eri työmaiden välillä, jopa eri maihin. Oppipoika oli sidottu mestarinsa alaisuuteen ja mestari taas oman rakennustyömaansa edistämiseen. Väliin jäivät vapaat toverimuurarit saattoivat liikkua loosista toiseen. Käsityöammateissa puhuttiin jopa omasta vaiheestaan nimeltä kisällin vaellus, jolloin hän tutustui erilaisiin työkuultuureihin ja muiden mestareiden opetuksiin.

Toinen, mutta ei edellistä poissulkeva tulkinta vapaa-sanalle on, että muurarit työstivät vapaasta eli huokoisemmasta muovailtavasta kivistä rakennusainesta kivirakennuksiin erotuksena koviin kiviin, kuten esimerkiksi graniittiin. Vertauskuvallinen nykyaikainen tulkinta vapaa-sanalle on vapaaseen itsenäiseen ajatteluun ja toimintaan liittyvää henkistä kompetenssia.

Mitä uudistus sai aikaan ja kuinka kauan uudistuksen elähdyttävä voima kantoi liikettä? Vapaamuurareiden käsitys Jumalasta muuttui vähemmän sidotuksi kristilliseen traditioon, vaikka toisaalta perinnäistarut, Pyhän Kirjan keskeisyys, suitsutusseremoniat ja ikonografia edelleen pysyivät keskeisinä osina rituaalia. Tällaiset muutokset eivät olleet, eivätkä koskaan ole kivuttomia ja suoraviivaisia.

¹¹ https://en.wikipedia.org/wiki/Invisible_College

Pekka Ervast esittää "Kadonnut sana - Vapaamuurariudesta" (1925) kirjassaan¹², että ei aikaakaan, kun valtiopolitiikan ja valtionkirkon sisältä tulleet voimat sysäsivät vapaamuurariuden pelkäksi kuoreksi siitä, mitä se oli alun perin ollut. Aiemmin itsenäisinä ja irrallisina toimineet loosit altistuivat enemmän keskushallinnon, Englannin Grand Lodgen eli suurloosin vaikutukselle niin hyvässä kuin pahassa.

Ervastin mukaan englantilaiseen suurloosiin pääsi sisälle jesuiittapappien juonia, jotka sotkivat järjestelmän monimutkaiseksi profaaniksi elitististen miesten klubiksi. Jo ensimmäisinä vuosikymmeninä Yorkin muinaiseksi tituleerattu riitti ja suurloosin moderniksi kutsuttu riitti erkanivat omiksi haaroikseen. Korkeampia ruusuristi- ja tempeliritariasteita lisättiin riittiin, mutta siinä vaiheessa niistä oli vain muodot jäljellä - Sana oli kadonnut, kirjoittaa Ervast, joka itsekin oli 33 asteen yhteisvapaamuurari.

Jokainen totuudenetsijä varmaan jossain vaiheessa pysähtyy miettimään, kuinka paljon lopulta tarvitaan muutomenoja. Emmekö mieluummin kaipaa todellista henkeä, symbolien merkitysten avautumista, sisäisen paljastumista ja ilmestymistä?

Pekka Ervast perusti sata vuotta sitten vuonna 1920 Ruusu-Ristin, Suomen ensimmäisen salatieteellisen seuran, kuten sen ohjelmakohdissa sanotaan. Järjestö ei ole salaseura siinä mielessä, kuten esimerkiksi keskiaikaiset rosenkreutsilaiset toimivat ensimmäiset vuosisadat.

Ruusuristi-järjestön sisäinen koulu rakennettiin vuonna 1893 perustetulle Le Droit Humain yhteisvapaamuuraripohjalle, tarkemmin ottaen toisen sukupolven teosofien Annie Besantin ja C. W. Leadbeaterin muokkaamalle Dharma-riitille. Uudistushenkisenä Ervast kaipasi sinänsä toimivan ulkoisen seremonian lisäksi Ruusu-Ristissä vahvaksi virikkeeksi nousseen kalevalaisen perinteen näkymistä rituaalissa. Antamastaan kritiikistä huolimatta Ervast katsoi, että vapaamuuraririitin ydinkohdat olivat kuitenkin ikiaikaista perua ja kykenivät kohottamaan osanottajat yli maallisen.

Teosofinen näkökulma viisusperinteisiin ei perustu niinkään historiallisesti katkeamattomaan riittien ja opetusten säilymisen ketjuun. Olisi muutenkin haastavaa osoittaa esoteeristen liikkeiden perimyslinja monimutkaisen ja hämärän menneisyyden takia. Teosofian mukaan aika-ajoin henkinen näkymätön veljeskunta ja ihmiskunnan kehitykseen osallistuvat voimat aktivoivat erilaisissa muodoissaan eri aikakausina ryhmiä tarkoituksenaan edistää oppia ykseydestä sekä tietoa asteittain ihmiskuntaa kultivoivasta vihkimystiestä.

Ruusuristin vapaamuurarius rakentuu samalle jo yhteisvapaamuurariudessa uudistuneelle muodolle, jossa miehet ja naiset, nuoret ja vanhat eri kansakunnista ja uskonnoista ovat ihmisoikeuksiltaan tasa-arvoisia totuuden ja hengen etsijöitä, hyveellisen elämän rakastajia ja uskontojen yhteiseen alkuperään uskovia. Spekulaatiivisessa henkisessä muurariudessa miehisyudessa ja naisellisuudessa ei ole samoja rajoitteita, kuin niitä saattoi ajatella olevan fyysisessä operatiivisessa vapaamuurariudessa keskiajalla.

¹² http://media.pekkaervast.net/books_files/Kadonnut_sana.pdf

Liika järkipäistäminen henkisesti opetuksessa näivettää. Tasapainon kannalta on hyvä saada mukaan intuitiivista holistista ajattelua. Se, mistä ei voida puhua, siitä voidaan ehkä kuitenkin kertoa vertauskuvien ja kuvata taiteen avulla. Taide ja kauniit seremoniat voivat siivittää uuteen oivaltamisen tilaan sekä kannustaa pyrkimään hyvään, parempaan itsetuntemukseen, taitavammaksi juuri siinä, mitä omassa elämässään kunakin hetkenä tekee.

Filosofian lisensiaatti Markku Graae käsittelee 2019 julkaistussa kirjassaan "allegoria-intelligenssi" kuudenkymmenen vuoden kokemuksella vapaamuurariudesta, että oleellista on tajuta työnsä ohella jotain osaamisesta, taitavuudesta ja mestaruudesta. Graae kirjoittaa:

Alkuperäisestä toimintamuodosta nykyaikainen looshi poikkeaa siinä, ettei siellä käsitellä rakennusteknisiä ongelmia vaan keskitytään työnteon yhteydessä tapahtuviin ihmisyyttä koskeviin kokemuksiin.

Tietyissä ranskalaisissa vapaamuurarilooseissa katsottiin 1800-luvulla tarpeelliseksi rajoittaa aiheita niin, että esimerkiksi uskonnoista ei saanut puhua. Ranskassa tämä painotus heijasteli valtion poliittisia linjauksia, mutta muutenkin vakaumuksellisen uskontojen harjoittamisen katsottiin aiheuttavan turhia jäsenten välejä hiertäviä väittelyitä.

Ruusu-Ristissä päinvastoin opetetaan, että uskonnot yhdenvertaisina ovat mitä mainioin mietiskelyn ja ajattelun kohde. Uskontojen opiskelu auttaa opiskelijoita kehittämään ymmärrystään ja levittämään suvaitsevaisuutta kaikkien ihmisten ja aikakausien välille. Lopulta mitkään sanat eivät kykene tyhjentämään jumaluuskäsitettä, joten yksilöt määrittelevät ja valitsevat itse henkilökohtaisen jumalmerkityksensä. Jos yritämme heivata uskonnollisen perinnön pois väkisin, tulee se pian takaisin poliittisina pinttyiminä, tiedeuskovaisuutena, terveyskultteina, rahanpalvontana, hedoismina, militisminä, salaliittoteorioina ja ties minkälaisina radikalismeina.

Ihmisyyden kokemus on ytimeltään uskomuskokemus ja siksi haasteellinen. Ihmisyyden ymmärtämisessä niin uskontojen, tieteen kuin filosofoidenkin opiskelu on oivallinen väline. Niiden opiskelussa kysytään rohkeutta, suoraa selkää, pitkäjänteisyyttä, kiihottomuutta ja tasapainoa, kaikkia niitä hyveitä, joista vanhan arvokkaan rakennustaiteen symbolit muistuttavat edelleen nykyajan spekulatiivisten kiltojen jäseniä. Loppujen lopuksi symbolit ovat mitä käytännöllisimpiä ja korkeimpia henkisiä hyveitä toteutettuina. Yhteistoiminta ja säännöllinen opiskelu hioo tekijäänsä mitä todellisimmalla tavalla. Erityisesti silloin, kun Regius-käsikirjoituksen sanoin "Palvelemme toisiamme ystävällisesti, kuin olisimme siskoja ja veljiä."

Lähteitä

- Henrik Bogdan, J.A.M. Snoek: Handbook of Freemasonry (2014)
- Markku Graae: allegoria-intelligenssi - symbolien ja vertauskuvien opissa (2019)
- Pekka Ervast: Kadonnut Sana - Vapaamuurariudesta (1925)
- Regius-käsikirjoitus (1390/1425)

- Sami Lauri: Valistuksen sanansaattajat - Suomalaisen vapaan ja oikeutetun muurariuden historiakuva (2012)
- The Old Charges (vanhat rajapylväät): theoldcharges.com
- W. Kirk MacNulty: Vapaamuurarit - Symbolit salaisuudet merkitys (2020)